

PROJECTE INTEGRAL DE COEDUCACIÓ (PIC)

ESCOLA PALAU, PALAU-SOLITÀ I PLEGAMANS
CURS ESCOLAR 2018/2019

Continguts

Introducció	3
Observacions inicials	5
Ús del llenguatge i dinàmiques a les aules	5
Material didàctic.....	6
Materials penjats als espais comuns del centre.....	7
Els espais de joc i lleure	8
Documents del centre	8
Retorn de la intervenció amb el professorat	10
Objectius	10
Continguts i metodologia	11
Sessions.....	12
Valoració	13
Retorn de la intervenció amb l'alumnat	16
Objectius	16
Continguts i metodologia	16
Sessions.....	17
<i>Cicle inicial</i>	17
<i>Cicle mitjà</i>	18
<i>Cicle superior</i>	19
Intervencions a les aules	21
Valoració	34
Retorn de la intervenció amb les famílies	36
Objectius	36
Contingut i metodologia.....	36
Valoració	37
La maleta viatgera coeducativa.....	38
Cicle inicial	38
Cicle Mitjà	40
Cicle Superior.....	41
Línies de treball proposades	43
Valoració del PIC	46
Valoració del professorat	46

<i>Formacions</i>	46
<i>Sessions amb l'alumnat</i>	48
<i>Valoració general</i>	49
Valoració de Cúrcuma en relació als objectius principals del PIC	50

Introducció

El Projecte Integral de Coeducació (PIC) es va dur a terme durant el primer trimestre i part del segon del curs escolar 2018/2019 de forma simultània a tres centres de primària de Palau-Solità i Plegamans: escola Palau, escola Can Cladellas i escola Folch i Torres. Aquest projecte promou la perspectiva de gènere i la coeducació en la mirada del professorat, de les famílies i de l'alumnat amb l'objectiu de guanyar eines i recursos a l'hora d'identificar dinàmiques discriminatòries i abordar-les en les seves tasques educatives i/o en les seves relacions.

Des de Cúrcuma, l'entitat a càrrec d'implementar el PIC, pensem que fomentar un model d'escola coeducativa passa per comprendre el marc socio-polític en el qual vivim, ja que aquest condiona la socialització i el comportament que s'espera de cada persona. Per aquesta raó, el PIC posa al centre la transformació educativa i personal per caminar cap a un model d'escola més igualitària i més inclusiva, que aculli i celebri la diversitat.

Els objectius principals del PIC són:

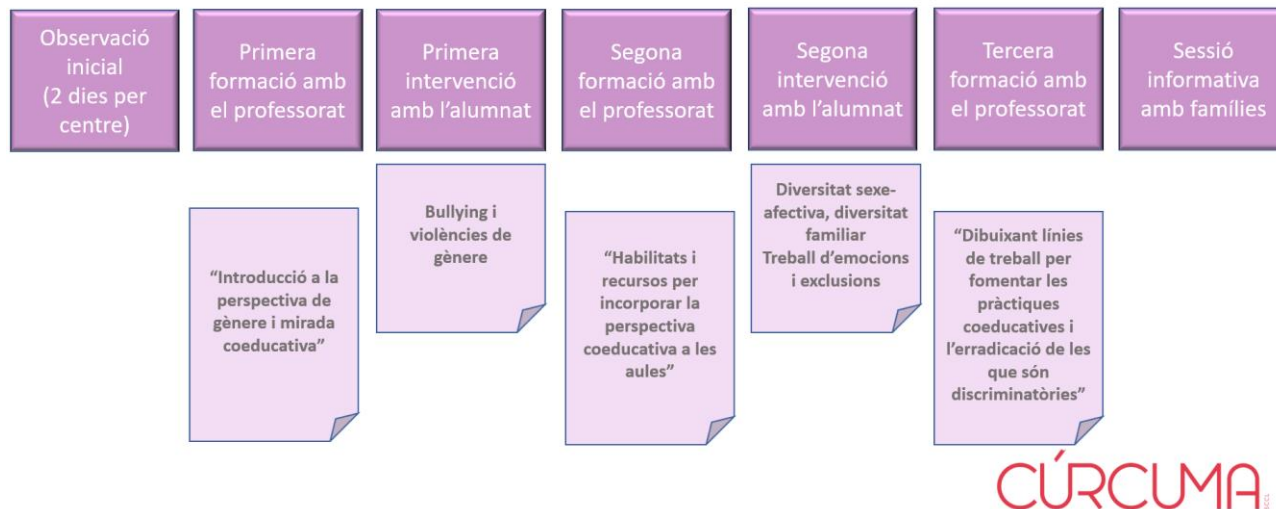
- 1.- Donar a conèixer la problemàtica social en relació a les violències de gènere i quins impactes té a les aules.
- 2.- Dotar al professorat d'eines teòriques i pràctiques per promoure la coeducació a les aules a través de sessions formatives, l'observació de les intervencions amb l'alumnat de les professionals de la cooperativa i el disseny d'una maleta viatgera temàtica.

En concret, el Projecte Integral de Coeducació (PIC) que s'ha dut a terme a l'escola Palau durant el primer trimestre del curs escolar 2018-2019 i inicis del segon trimestre ha consistit de les següents intervencions:

- ✓ **Formació al professorat:** 3 sessions d'una hora i mitja amb el professorat.
- ✓ **Intervenció amb l'alumnat:** 2 sessions d'una hora i mitja amb cada grup-classe d'Educació Primària.
- ✓ **Intervenció amb les famílies:** 1 xerrada-informativa d'una hora amb les famílies del centre.

Calendarització del PIC

Maleta viatgera
coeducativa

El present informe inclou, una descripció narrativa del projecte, valoracions sobre les diferents intervencions realitzades i sobre l'impacte del projecte en general, i algunes pistes sobre com seguir treballant per la coeducació. El document inicia recollint algunes de les observacions inicials fetes durant la primera part del projecte. A continuació, presenta les formacions realitzades amb el professorat, així com una breu valoració sobre el seu desenvolupament. El següent apartat es centra en les intervencions fetes a les aules. A part de fer-ne una descripció detallada per cicle, també s'inclou un quadre resum d'alguns dels elements a destacar de cada una de les sessions, així com una breu valoració general de les intervencions. A continuació, el document inclou un apartat més curt sobre la sessió informativa realitzada amb les famílies, seguit d'una explicació detallada de cada un dels recursos que s'inclouen a la maleta viatgera coeducativa que dona continuïtat al PIC durant els últims trimestres del curs escolar. Per últim, el document presenta algunes línies de treball futur proposades per seguir treballant des de la perspectiva de la coeducació, i tanca amb un apartat d'avaluació que recull tant la mirada del professorat com de l'equip de Cúrcuma.

Observacions inicials

Abans d'iniciar les intervencions tant amb el professorat com amb l'alumnat, l'equip de Cúrcuma va visitar el centre per poder realitzar algunes observacions sobre l'escola Palau des d'una mirada coeducativa. En concret, els dies 3 i 4 d'octubre entre les 9 i les 12 del matí es van realitzar una sèrie d'observacions dins i fora de les aules.

L'objectiu era poder fer un anàlisi previ a les intervencions sobre:

- ✓ L'ús del llenguatge i dinàmiques a les aules
- ✓ Materials didàctics utilitzats
- ✓ Materials penjats als espais comuns del centre
- ✓ Els espais del joc i lleure
- ✓ Documents del centre

A continuació es presenten alguns aspectes destacats sobre les observacions que Cúrcuma va realitzar a l'escola en la primera fase del PIC.

Ús del llenguatge i dinàmiques a les aules

Durant les observacions realitzades dins les aules, es va poder evidenciar la dificultat per fer servir un llenguatge inclusiu. Tot i que algunes persones del professorat en fan un ús generalitzat, la majoria fa servir el "masculí universal". Inclús les persones que intenten utilitzar un llenguatge inclusiu, sovint tornen al masculí universal sense adonar-se'n. Cal destacar que a diverses aules trobem murals penjats a les parets amb llenguatge inclusiu (per exemple, sobre els càrrecs o les emocions) i alguns que també mostren la diversitat cultural amb imatges.

També detectem diversos materials didàctics que reforcen els estereotips de gènere. Per exemple, un llibre que es fa servir per un exercici de comprensió lectora parla de la mare que fa l'esmorzar, reproduint l'estereotip de mare com a responsable de les cures. En un altre aula es llegeix un llibre d'una bruixa i automàticament els nens i nenes criden "mala!". Un altre element interessant que s'observa a les aules és els referents que es presenten quan es parla d'algunes professions. Observem com es parla de biòlegs, historiadors i metges, tots en masculí.

Un element que ens fa identificar oportunitats per introduir una mirada coeducativa és l'exemple d'una classe on s'estan treballant els animals. Quan es pregunta pels lleons la classe diu que el lleó és el cap de la manada. Podria ser una bona oportunitat per introduir una discussió crítica sobre els rols de gènere.

Finalment, durant les nostres observacions a les aules detectem com nens i nenes tenen alguns estereotips de gènere interioritzats, de vegades des de ben petits. Per exemple, al passadís, abans d'entrar a l'aula observem uns dibuixos a la paret on tots els nens i nenes de la classe s'han fet un retrat. Alguns dels retrats de les nenes representen versions híper-feminitzades i molt estereotipades del gènere femení, versió princesa Disney.

Material didàctic

Durant les observacions també vam revisar alguns dels materials didàctics que hi havia a les aules. De forma aleatòria, vam escollir una aula de cicle inicial, un altre de cicle mitjà i una de cicle superior. A l'aula de cicle inicial identifiquem que s'està treballant amb tres contes. Un dels contes és sobre futbol i el protagonista és un nen que és el millor de la classe, reforçant l'estereotip de la masculinitat lligada al futbol (un tema que després sortirà repetidament a les intervencions que es fan a les aules). Un dels altres llibres que es treballa és sobre l'adopció d'una família heterosexual, que ens ajuda a treballar la diversitat de famílies (un dels temes sobre els que aprofundirem en la segona sessió amb l'alumnat). Per últim, el tercer conte és sobre l'amor i un gat heterosexual. També fem una revisió d'un dels llibres de text. En aquest llibre crida l'atenció que apareixen més nens com a referents que no pas nenes. En canvi, com a positiu identifiquem que s'inclou un tema sobre la família que obre el ventall de possibilitats i de formes de família. Tot i que la família que surt més representada és l'heterosexual, apareixen també famílies no heteronormatives. A més, també es mostra un pare en rols tradicionalment associats a les dones (com la preparació del dinar, o la cura dels fills i filles).

A cicle mitjà, revisem el llibre de text de català. En una revisió ràpida, veiem diversos referents masculins (anònims i també de figures conegudes com Gaudí, Miró, Lluís Companys). De referents femenins en trobem molts menys. El que sí que trobem són més representacions de dones fent tasques reproductives (una àvia que porta a la nena a l'escola, una dona que cuida uns nens, etc.) i menys homes representants fent aquest tipus de tasques. Finalment, a la unitat 7 també trobem un poema

que reproduïx la divisió sexual de les tasques: la mare que fa tasques de cures i l'home que surt amb pressa per anar a la feina. Aquesta unitat, a més, està titulada en clau no inclusiva (poemes de pares i fills).

A cicle superior, revisem els llibres de text de castellà i medi. Tant en imatges com en textos apareixen estereotips de gènere reforçats. Per exemple, les dones apareixen com a ballarines o patinadores, mentre que veiem homes jugant a futbol, bàsquet o anant en moto. Ens crida l'atenció una imatge que mostra a una dona "guapa" a la que un home es queda mirant bocabadat. Aquesta imatge clarament representa a la dona com a objecte sexual.

Materials penjats als espais comuns del centre

Com que l'observació es va realitzar a inicis d'octubre, les parets encara estaven força buides de material penjat. Alguns dels elements que vam poder observar en base al que hi havia als passadissos i espais compartits del centre són:

- A les parets i havia diversos murals que utilitzaven el masculí universal, enlloc de fer servir un llenguatge inclusiu (nens com a plural de nens i nenes).
- Per una banda, vam observar materials que reproduïen els rols i els estereotips tradicionals de gènere. Per exemple, un cartell de material del menjador on els nens estan dibuixats amb pantalons i les nenes amb faldilla o vestit.
- També vam observar dibuixos fets pels nens i les nenes del centre que reproduïen clarament estereotips tradicionals de gènere: auto-retrats de nenes que es dibuixen com a princeses Disney, o un mural anomenat moments màgics on molts nens es dibuixen jugant a futbol.
- A la vegada, també vam trobar altres materials que trencaven amb els estereotips i rols tradicionals de gènere. Per exemple, vam observar un cartell que mostrava a una nena i un nen com a científics, o a la biblioteca una dona que condueix un cotxe. També alguns dels auto-retrats fets per nens i nenes trencaven els estereotips, com per exemple el d'un nen que s'havia representat envoltat de flors.
- Cal destacar també que tot i que els lavabos d'aquest centre són mixtes, el cartell que senyala el lavabo representa nen-nena com a "pantaló-vestit".

- Per últim, als passadissos vam observar un dibuix molt violent fet per un nen de 5è per marcar el seu penjador. A la imatge es veuen bales, sang, una pistola i iconografia molt violenta basada en el videojoc Fortnite.

Els espais de joc i lleure

A l'escola Palau, la zona del futbol ocupa gairebé la meitat del pati, i el dia que en fem l'observació està únicament ocupada per nens. Les altres activitats i jocs ocupen les zones dels perímetres. A part del futbol, hi ha un grup de nens fent jocs de córrer i ocupant l'espai central del pati. Un altre joc que concentra un grup gran és saltar a la corda, on hi ha moltes nenes i dos nens.

En general, la majoria de jocs i activitats que es desenvolupen al pati són de nens i nenes per separat. A les nenes se les veu fent coreografia i assegudes xerrant. Als nens se'ls veu jugant a futbol, a jocs de bales (hi ha algunes nenes observant com juguen els nens), corrent o a Super zings. Els dos grups mixtes grans que observem és el d'uns nens i nenes que estan fent manualitats (polseres i altres) i el dels petits que juguen al sorral.

Crida l'atenció que a l'entrada del pati hi ha un mural que representa a nens i nenes de forma molt tradicional: totes les nenes van amb faldilla i tots els nens amb pantalons. La mestra també porta un vestit, reproduint els estereotips de gènere.

Un altre element a destacar són les carmanyoles que l'alumnat porta per esmorzar. Aquestes estan bastant diferenciades per sexe, i entre les nenes predomina molt el color rosa.

Documents del centre

Finalment, es detallen els aspectes més rellevants identificats a través de l'anàlisi del Projecte Educatiu de Centre (PEC) en relació a la no discriminació, el sexisme, etc. El PEC de l'Escola Palau va ser aprovat el 2017. Aquest inclou una única referència a la coeducació en l'apartat de trets d'identitat que defineixen el centre. El centre identifica setze trets d'identitat, entre els que destaquem, escola catalana, escola aconfessional i pluralista, escola plurilingüe, educació com a procés integral de l'alumne, escola verda, educació per la pau, la cooperació i la solidaritat, educació per la socialització, escola democràtica, dialogant i oberta a la participació, diversitat i escola coeducadora i no sexista. Cada un d'aquests trets està definit, i en el cas de la coeducació es defineix

com a "educar per la convivència i respecte als altres basant-se en la coeducació sense cap mena de discriminació per raó de sexe" (p.8). Hi hauria espai per poder desenvolupar i treballar en profunditat en què consisteix treballar des d'una perspectiva coeducativa per una escola no sexista.

Entre els trets d'identitat del centre també s'inclou la diversitat, definida com "l'escola atindrà la diversitat d'una manera inclusiva, respectant els diferents ritmes d'aprenentatge de cada alumne i aplicant els recursos disponibles per a aconseguir una evolució positiva d'aquests. L'escola ajuda a la integració cultural i lingüística dels nostres alumnes a Catalunya, tot respectant els seus orígens i diversitats culturals." De fet, des de les pàgines inicials del PEC, la descripció del context de Palau-Solità i Plegamans recull la diversitat d'orígens de l'alumnat. També es fa referència a l'atenció a la diversitat dins dels trets d'identitat del centre que defineix la pedagogia del mateix. Aquí s'inclou de forma explícita el "treballar dins la diversitat".

A més a més, l'atenció a la diversitat també apareix reflectida en l'apartat que defineix els valors del centre, ja que es fa referència directa a "la solidaritat i la tolerància vers la interculturalitat" (p. 10).

Cal destacar, que la descripció física de l'escola Palau menciona que aquest és un centre sense barreres arquitectòniques, per tant posant atenció a la diversitat funcional.

Per últim, en el PEC trobem una barreja entre l'ús del llenguatge inclusiu i no-inclusiu. Per exemple, s'inclouen referències a "famílies, alumnat, persones, equip docent, professorat", però hi ha moltes parts on es fa servir el masculí universal genèric "alumne".

Retorn de la intervenció amb el professorat

Durant el PIC es va realitzar una formació amb el professorat de primària en la qual cada mestre/a va assistir a 3 sessions de formació i va haver d'incorporar pràctiques coeducatives a l'aula. A l'escola Palau, el professorat d'educació infantil també va participar de forma activa a les formacions.

A més a més, les tutores i els tutors de primària -on vam realitzar 2 sessions amb l'alumnat-, així com altre personal docent que va tenir disponibilitat, van realitzar observacions de les intervencions de Cúrcuma a les aules.

Objectius

L'objectiu general de les formacions amb el professorat era incorporar la perspectiva de gènere a través de la coeducació en les pràctiques docents per tal d'erradicar les violències de gènere. Aquest objectiu general es va abordar a través dels següents objectius específics:

- ✓ Comprendre la problemàtica de les violències de gènere, la seva arrel en la socialització de gènere i els seus mecanismes de transmissió.
- ✓ Saber detectar violències de gènere en l'entorn educatiu i cercar estratègies per superar-les.
- ✓ Saber detectar i distingir les pràctiques coeducatives de les discriminatòries.
- ✓ Explorar la pròpia socialització en el gènere i detectar estereotips internalitzats.
- ✓ Revisar la pròpia pràctica docent i del centre per tal de detectar pràctiques que no fomenten la coeducació i incorporar estratègies per a transformar-les.
- ✓ Comprendre la diferència entre l'escola coeducativa i l'escola mixta, i treballar per a que les escoles promoguin l'erradicació de les violències de gènere.

- ✓ Promoure l'apreciació de la diversitat i l'empoderament personal com a riquesa per tota la comunitat educativa: alumnat, professorat, personal PAS i familiars.

Continguts i metodologia

Les formacions amb el professorat es van dissenyar per poder abordar els següents continguts:

- ✓ Conceptes bàsics per a comprendre les desigualtats de gènere i els mecanismes de reproducció d'aquestes desigualtats:
 - Socialització i gènere (sexe, identitat de gènere, expressió de gènere, orientació sexual).
 - Violències de gènere (patriarcat, cis, heteronormativitat, sexisme).

- ✓ Coeducar per guanyar llibertat
 - Coeducació. En què consisteix?
 - Presa de consciència d'una mateixa i de l'entorn per coeducar.
 - La gestió de les emocions per prevenir les violències de gènere.
 - Anàlisi de material, continguts i espais didàctics: currículum ocult i manifest.
 - Incorporació i presentació d'estratègies i recursos educatius per a millorar les pràctiques coeducatives.
 - Observacions de les intervencions de Cúrcuma: anàlisi de la pràctica.

Les tres formacions que es van realitzar amb l'equip docent, durant el transcurs del projecte, estaven pensades per permetre que el professorat anés incorporant la mirada coeducativa per poder realitzar les seves tasques educatives amb les ulleres de la perspectiva de gènere posades. Per aquesta raó, les formacions amb el professorat es van intercalar amb les dues intervencions que Cúrcuma va realitzar amb l'alumnat.

Les formacions van ser fonamentalment pràctiques, partint de la premissa que totes les persones estem immerses en un context de violències de gènere i, per tant, som potencials agents de canvi. La metodologia de les sessions va incloure dinàmiques vivencials, discussions en petit i gran grups entorn a la implementació de les estratègies proposades i de les observacions fetes, presentacions teòriques acompanyades de recursos audiovisuals i finalment la presentació de recursos i estratègies coeducatives.

Sessions

Per tal de treballar aquests objectius es van fer tres sessions de formació d'una hora i mitja cada una, en la que van participar un total de 32 persones. Tot i que les intervencions amb l'alumnat només estaven previstes pels tres cicles de primària, algunes persones del cos docent d'educació infantil també va participar activament a les formacions, tot i que malauradament, no van poder realitzar observacions de les intervencions de Cúrcuma amb l'alumnat.

La **primera** sessió anomenada **“Introducció a la perspectiva de gènere i mirada coeducativa”**, es va realitzar el 17 d'octubre de 2018. Hi van participar 31 persones. A través de reflexions personals, dinàmiques de grup, de recursos audiovisuals, d'explicacions teòriques i rol playing, vam treballar la

socialització de gènere, les violències de gènere i vam introduir algunes habilitats i recursos per incorporar la coeducació a les aules insistint en la importància de l'expressió de les emocions. Així mateix, durant aquesta sessió es van donar les indicacions per a observar la primera sessió de Cúrcuma amb l'alumnat.

La **segona** sessió, anomenada **“Habilitats i recursos per incorporar la perspectiva coeducativa a les aules”**, es va realitzar el dia 11 de desembre. Hi van participar 30 persones. Aquesta formació va iniciar amb una posada en comú en torn a la primera sessió realitzada amb l'alumnat. En petits grups, el professorat que havia realitzat l'observació va poder compartir amb la resta en què havia consistit

la sessió. Es va posar en comú les actituds, reaccions, prejudicis i estereotips de l'alumnat que havien sorprès a les tutores i tutors, i es va reflexionar també sobre quines intervencions havien fet les facilitadores de Cúrcuma per crear un espai de seguretat i acompanyar emocionalment a l'alumnat durant el taller. A partir d'un vídeo es va incorporar també una petita reflexió sobre la importància de l'empatia. Durant la segona part de la sessió, es va fer una presentació teòrica sobre l'escola coeducativa i la diferència entre el currículum ocult i el currículum manifest. A partir d'aquesta presentació es va demanar al professorat que de cara a la propera formació identifiquessin algun element del currículum ocult expressats a través del material i espais didàctics, i pensessin en com corregir-lo en clau coeducativa. Per últim, es van compartir les indicacions per a observar la segona sessió de Cúrcuma amb l'alumnat.

La **tercera** sessió, anomenada **“Dibuixant línies de treball per fomentar les pràctiques coeducatives i l'erradicació de les que són discriminatòries”**, es va realitzar el 22 de gener de 2019. Hi van participar 24 persones. Aquesta sessió de tancament va iniciar amb una posada en comú sobre la segona intervenció de Cúrcuma amb l'alumnat. Tot seguit, es va treballar en grups per identificar elements del currículum ocult que reproduïen el sexisme a les aules i l'escola Palau. A continuació es va presentar la “maleta viatgera” que donarà continuïtat al projecte durant els dos trimestres restants del curs. Des de Cúrcuma vam compartir un recull de pràctiques coeducatives per seguir incorporant durant la pràctica docent. Finalment, en un cercle vam compartir els aprenentatges i reptes que ens queden d'aquest procés de formació tot construint una xarxa/teranyina amb un fil, que representa la importància de treballar, construir i somniar en col·lectiu.

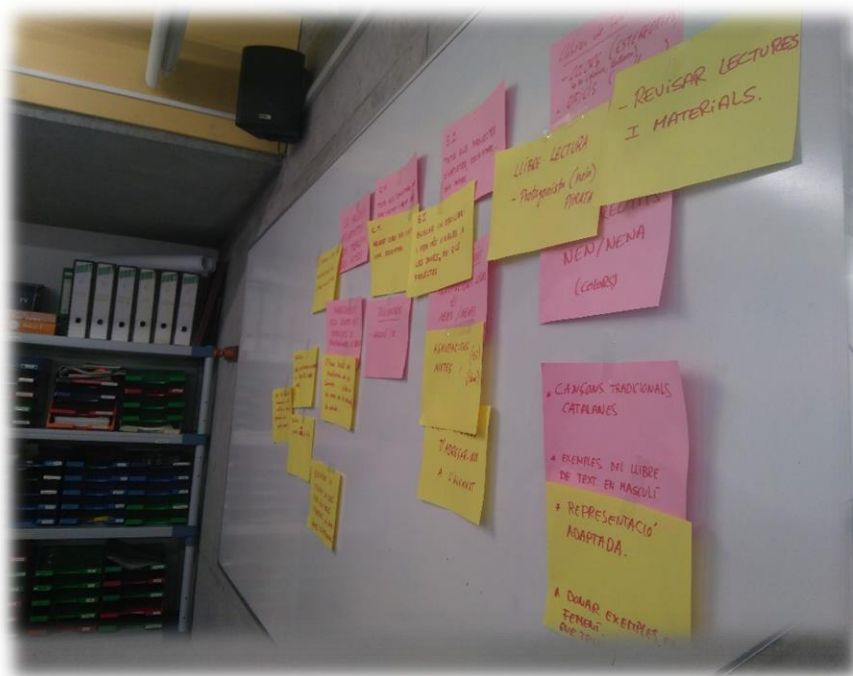
Valoració

L'equip docent de l'escola Palau va tenir una participació molt alta durant tot el procés de formació. En tot moment va demostrar un interès molt elevat sobre la temàtica i durant totes les sessions va participar activament, fent preguntes, expressant dubtes, compartint observacions i recursos. Inclús el professorat d'educació infantil, que no participava de les observacions de les sessions amb l'alumnat, es va apropiat totalment de l'espai.

Cal destacar que varies persones del professorat van compartir que durant les intervencions de Cúrcuma a les aules s'havien emocionat i havien pogut detectar diverses situacions que desconeixien. A la vegada, es va parlar de la importància de perdre la por a parlar de certs temes.

A l'última formació amb el professorat es va fer un treball en grup per identificar elements del currículum ocult de l'escola Palau que reproduïen el sexisme. Es van identificar molts elements, a la vegada que van sortir varies estratègies per revertir-los. Com a elements del currículum ocult a transformar, van sortir:

- L'existència de contes que tenen referents masculins i femenins que reproduïen els

estereotips tradicionals de gènere. En aquest sentit ja es va identificar la necessitat de parlar i buscar altres referents.

- Es va discutir el cas d'un llibre de català que té un conte sobre dos globus (un rosa i un blau) que s'enamoren. No només es criticava la reproducció dels estereotips tradicionals de gènere, sinó el fet que

reproduïx la idea que les relacions entre els dos sexes només poden ser amoroses i diversos mites de l'amor romàntic.

- Pel que fa als llibres de text, s'assenyala que la majoria tenen els exemples en masculí. Es debat que tot i que es treballi amb materials que fan les editorials que tenen continguts sexistes, es pot identificar amb l'alumnat i aprofitar per generar debat al voltant d'això.
- Es va identificar també que les cançons tradicionals catalanes reproduïen els estereotips de gènere. Per això des de l'aula de música s'intenta donar la volta als estereotips amb representacions alternatives.
- S'identifica que a les comunicacions del centre amb les famílies sovint es fa servir el masculí genèric universal. La proposta és que aquestes comunicacions d'ara endavant es facin utilitzant paraules amb gènere neutre com famílies, alumnat, persones, etc.
- L'ús del masculí en el llenguatge verbal com a universal és un altre element que s'assenyala amb molta claredat.
- Un altre element que es discuteix és com, a mesura que es van fent grans, quan es fan grups per treballar aquests acostumen a ser de nens o de nenes. Sobretot els docents d'educació física i de música parlen de la necessitat de trencar aquestes dinàmiques i insistir en fer grups mixtes.
- En relació a l'AMPA també es comenta que ara s'anomena AFA (Associació de Famílies d'Alumnes).

Cal destacar que varies de les persones que van participar a les formacions van compartir el repte d'incorporar la mirada coeducativa a la seva vida personal, més enllà de la seva pràctica docent.

Finalment, cal destacar que l'equip de direcció del centre en tot moment es va involucrar de molt a prop en el projecte, mostrant molt interès i entusiasme pels aprenentatges obtinguts, tant teòrics com pràctics.

Retorn de la intervenció amb l'alumnat

Durant el PIC es van realitzar dues sessions amb l'alumnat de primària, adaptades a cada cicle. Aquestes sessions tenien un doble objectiu, per una banda, ser un model pel professorat en l'abordatge de la prevenció de les violències de gènere i, per l'altre, prevenir i erradicar les dinàmiques de violència i bullying entre l'alumnat.

Objectius

Durant les intervencions amb l'alumnat es va abordar el següent objectiu general "prevenir i erradicar les dinàmiques de violència i bullying entre l'alumnat de cicles de primària". Aquest objectiu general es va implementar a través dels següents objectius específics:

- ✓ Guanyar eines i habilitats per tal de detectar senyals de violència i discriminació entre l'alumnat.
- ✓ Detectar estereotips de gènere i xenòfobs, sistemes de creences imperants i dinàmiques discriminatòries dins l'aula.
- ✓ Identificar com els estereotips limiten la llibertat personal i la qualitat de vida de les persones i dels grups.
- ✓ Fomentar la inclusió de la diversitat tot presentant referents alternatius als estereotips imperants en el grup-classe.
- ✓ Fomentar l'expressió de les emocions, de les necessitats i dels desitjos.
- ✓ Comprendre que el silenci o la no-acció davant de situacions de discriminació i/o violència les perpetua i fa còmplice a la persona que n'és testimoni.

Continguts i metodologia

Les sessions realitzades amb l'alumnat estan adaptades a cada cicle. En el proper apartat descrivim com es van desenvolupar cada una de les sessions per cicle. Tanmateix, els continguts de les sessions són similars per tots els cursos i inclouen:

- ✓ La gestió emocional per prevenir les violències de gènere.
- ✓ Detecció i desconstrucció d'estereotips de gènere, homòfobs, transfobs i xenòfobs.
- ✓ Habilitats per actuar davant la discriminació.
- ✓ La diversitat com a riquesa.

Per tal de desenvolupar aquests continguts, durant el PIC es van realitzar dues sessions, d'una hora i mitja cada una, amb tots els grups-classe del centre d'Educació primària. La metodologia emprada en les sessions va incloure l'ús de dinàmiques, dibuixos, jocs i explicació de contes segons les necessitats i coneixements previs de l'alumnat de cada curs.

Sessions

Cicle inicial

Durant la **primera sessió** amb l'alumnat es va treballar a partir del conta-contes "Roc cua de sirena", de Sara Carro i Alba Barbé. Aquest conte busca promoure la diversitat, qüestionant els estereotips de la masculinitat hegemònica, i convidant als nens i nenes a trencar amb el binarisme sexe-gènere tot i transformant els estereotips de gènere. A la vegada, amb aquest conta-contes es promou connectar i aprendre a identificar les emocions.

Després d'explicar el conta-contes s'obria la paraula al grup i es preguntava als nens i nenes que expliquessin què passava al conte i quines emocions havien sentit. Finalment, se'ls preguntava sobre com se sentia en Roc al conte, que creien que passaria si en Roc arribés a la seva escola i què farien ells i elles. Tot aquest debat ens serveix per reflexionar sobre la discriminació, les violències de gènere expressades en els estereotips i el bullying.

A la tercera part de la primera sessió es va demanar als nens i nenes que pensessin en algun moment en el que els havien dit que alguna cosa que a ells i elles els agradava no la podien fer per ser nenes o nens, i en fessin un dibuix. Per la majoria d'alumnes d'aquesta edat era difícil identificar alguna situació d'aquest tipus, per això se'ls donava l'opció de pensar en alguna cosa que els agradés molt fer, però que els fes vergonya fer en públic per por que algú se'n rigués. Un cop acabat el dibuix, es

feia una passarel·la en la que tots els nens i nenes que volien passaven a explicar el seu dibuix a la resta de la classe. Aquesta dinàmica permet identificar possibles situacions de discriminació o violència a les aules o a l'entorn familiar.

Durant la **segona sessió** es va treballar de nou amb un conta-contes, “Amb Tango són tres”, de Justin Richardson i Peter Parnell. Aquest conte ens permet treballar la diversitat de les famílies i la diversitat de preferències sexuals i afectives. Un cop explicat el conta-contes es demanava als nens i nenes que ens expliquessin què tenen de diferent la família dels pingüins protagonistes del zoo. A partir d'aquí introduíem la diversitat de famílies utilitzant la col·lecció de “Contes Familiars” escrits per Antònia Cardona i Natàlia Ferrús amb les il·lustracions d'Alba Bla per mostrar diversos tipus de famílies tot i preguntant entre l'alumnat quins tipus de família tenen o coneixen.

En acabat de parlar sobre la diversitat familiar i de preferències sexuals, es demanava als nens i nenes que fessin un dibuix lliure sobre les seves famílies. Aquest moment serveix per identificar diverses situacions familiars que ajuden a la tutora o tutor a conèixer les problemàtiques de cada nen o nena.

Per últim, vam proposar la dinàmica del Cercle del Sí, en la que tots els nens i nenes es posen en un cercle i sense parlar s'han d'anar canviant de lloc entre ells i elles. La segona part del joc inclou un intercanvi amb mímica de les coses que a cada persona del grup li agrada fer i les coses que no li

agrada fer. Aquest joc ens permet reflexionar sobre les persones que són més i menys visibles en el grup, i les emocions que ens provoca quan sentim que no ens veuen. Ajuda a promoure la cohesió i consciència de grup.

Cicle mitjà

Durant la **primera sessió** amb l'alumnat de cicle mitjà es va iniciar presentant les dues temàtiques que treballem: bullying i violències de gènere. Sobre bullying acostumen a tenir més coneixements, però per explicar què són les violències de gènere, comencem parlant de diferents tipus de

violències i després expliquem què és el gènere. A partir d'aquesta primera explicació que es fa de manera dinàmica i participativa, en algunes aules ja es comença a aprofundir sobre els estereotips de gènere i en alguns grups surten casos concrets que es donen a les aules.

Després d'aquest primer moment es comencen a treballar més a fons els estereotips i els mandats de gènere a través de l'exercici Andreu-Andrea. Aquest exercici consisteix en repartir entre l'alumnat dues fulles idèntiques amb una foto d'un nadó amb una sèrie de preguntes sobre els seus gustos, desitjos i projecte de vida. La meitat de la classe té la fitxa retolada com a Andrea i l'altre meitat com a Andreu. A partir del que omplen les i els alumnes reflexionem sobre els estereotips i rols de gènere, intentant trencar-los tot identificant referents propers que surten de la norma.

Durant l'última part de la primera sessió es presenta el conta-contes "Roc cua de sirena", el mateix

que presentem a cicle inicial. La diferència és que en el cas del cicle mitjà no treballen els dibuixos sinó que es tanca amb la reflexió sobre les discriminacions, les violències de gènere expressades en els estereotips i el bullying.

La **segona sessió** de cicle mitjà és igual a la que es fa pel cicle inicial, però amb els continguts adaptats a cada edat. Vam iniciar fent un repàs dels continguts de la primera sessió i a continuació, com al cicle inicial, es va presentar el conta-contes "Amb Tango són tres". Seguit d'això vam presentar diferents models de família i models de relació sexual-afectives, donant peu a que l'alumnat pogués parlar de les seves famílies i el seu entorn. Després, cada nen i nena va fer un dibuix sobre la família que vam demanar que portés a casa seva per explicar què havíem fet en aquesta sessió. Com amb el cicle inicial, aquesta sessió la vam tancar amb la dinàmica del cercle del sí.

Cicle superior

La **primera sessió** amb cicle superior inicia d'una forma molt similar a la de cicle mitjà. Es van presentar les dues temàtiques que treballem amb l'alumnat: bullying i violències de gènere. Com en el cas de cicle mitjà, sobre bullying acostumen a tenir més coneixements, que sobre les violències

de gènere. Sovint, a partir d'aquesta primera explicació que es fa de manera dinàmica i participativa, l'alumnat ja comença a identificar què són els estereotips de gènere i en alguns grups surten casos concrets que es donen a les aules. Després d'aquest primer moment es va treballar més a fons els estereotips i rols de gènere a través de l'exercici Andreu-Andrea, que ja hem explicat pel cicle mitjà.

A diferència del cicle mitjà, a les aules del cicle superior no vam fer conta-contes, sinó que vam fer la dinàmica del "vent ve i s'emporta". En aquesta dinàmica tot el grup es posa assegut en cadires en cercle. Una persona es posa al mig del cercle i diu "el vent ve i s'emporta totes les persones que..." i ha de dir una cosa que per ella sigui veritat. Per exemple "el vent ve i s'emporta totes les persones que de vegades se senten soles". Totes les persones que també se sentin així s'han d'aixecar i canviar-se de lloc amb les altres persones que s'han aixecat. La persona que estava al mig també ha de buscar on seure i sempre queda una persona sense cadira. Aquesta persona passa al mig i ha de proposar una frase que sigui veritat per a ella. Es van proposant temes com la família, les amistats, les emocions, etc. És una dinàmica que va molt bé per posar un termòmetre al grup, identificar coses que passen als alumnes i per parlar de temes que de vegades poden ser difícils de parlar. Les facilitadores de Cúrcuma paraven la dinàmica quan detectaven temes "calents" per abordar-los i també quan s'identificaven dinàmiques de discriminació o exclusió a l'aula.

La **segona sessió** amb el cicle superior tenia com a objectiu seguir treballant en fomentar l'expressió de les emocions, de les necessitats i dels desitjos del nois i noies, i del grup en el seu conjunt. Es va iniciar fent un repàs de la sessió anterior, recuperant les principals temàtiques tractades i també alguns casos que haguessin sortit a l'aula. En principi aquesta sessió consisteix de tres dinàmiques, però segons com es va desenvolupant la sessió a cada aula, es fan totes o se n'escullen dues.

Després de fer el repàs de la sessió anterior, es passa a fer la dinàmica del Cercle del Sí. Aquesta és la mateixa dinàmica que es fa amb cicle inicial i mitjà al final de la segona sessió, però en aquest cas es fa a l'inici per començar a connectar amb les emocions i com de vegades les persones ens sentim soles i invisibles.

A continuació es proposa el dilema de la tristesa. S'explica que un nen o nena està a casa seva i sent com el seu pare i la seva mare discuteixen. Això fa que se senti molt trist o trista. Va a dormir i l'endemà va a l'escola. Quan arriba l'hora del pati de cop i volta recorda la discussió de la nit anterior

a casa seva i es torna a posar trist/a. Es pregunta a l'alumnat: tu què faries? Buscar un racó per estar sol/a i poder plorar si vols? Buscar a amics i amigues per explicar-los com et sents? Anar a jugar amb els amics i amigues per oblidar-te dels problemes? O faries algun altre cosa? Cada cantonada de l'aula representa una opció. Es demana als nens i nenes que vagin a la cantonada de l'opció que escollirien i que comparteixin amb la resta de persones que estan a aquella cantonada per què l'han escollit. Aquesta dinàmica ens serveix per identificar quines estratègies i recursos tenen les persones de l'aula davant de situacions que els fan mal.

Per últim, es proposa la dinàmica del cercle de la paraula on tota la classe està asseguda en una rotllana. S'inicia construint un tòtem col·lectiu amb objectes que persones de la classe vulguin compartir perquè per alguna raó són importants per ells o elles. Es dona un primer torn per poder compartir els objectes. Un cop el tòtem està construït, s'inicia una ronda de paraules. Es demana als nois i noies que pensin en què es podria fer perquè tothom se sentís bé en aquesta classe. A més, si volen, també poden aprofitar el torn de paraula per agrair alguna cosa a alguna persona o per disculpar-se per alguna cosa. El torn va passant de persona en persona per ordre i només pot parlar qui té el tòtem a la mà o les facilitadores. També es deixa clar que no es obligatori parlar. Aquesta dinàmica no només serveix per seguir identificant situacions discriminatòries que es donen a l'aula, sinó també per identificar estratègies col·lectives per resoldre aquest tipus de dinàmiques i per fer pràctiques restauratives al voltant de conflictes o situacions de discriminació passades o presents.

Intervencions a les aules

Curs	Descripció sessió	Observacions/comentaris
1er A	1ª sessió: "Roc cua de Sirena"; dibuix i passarel·la (8 de novembre 2018)	<ul style="list-style-type: none"> • Durant l'explicació del conte d'en Roc, aquest grup connecta molt. A través del conte del Roc s'identifiquen possibles dinàmiques de discriminació en funció dels gustos segons si són més de "nen" o de "nena". • Una part del grup té molt clara la idea, a nivell de discurs, que tothom, independentment del seu gènere, pot fer el que vulgui. Però a la vegada es fa evident que els nens i les nenes estan ja una mica "contaminats" pels estereotips de gènere i que algunes persones de l'aula tenen bastant
	2ª sessió: "Amb Tango són tres", dibuix família i el cercle del sí	

	<p>(18 de gener 2019)</p>	<p>marcada la idea de que hi ha “coses de nens” i “coses de nenes”.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Comencem la segona sessió fent memòria del que vam fer a la primera, i entre diferents persones comencen a recordar el conte i el dibuix. Quan preguntem què van aprendre a l’anterior sessió ens diuen que no hi ha coses de nens i coses de nenes. • Durant el conte del Tango connecten bé i quan comencem a parlar de la diversitat de famílies, ràpidament un nen parla de que té dues mares. Tota la classe n’està al cas i per tant tenen un referent molt proper. • Vàries nens i nenes parlen de la separació del seu pare i mare o les seves mares, i un nen també de la del seu avi i àvia. • En el moment del dibuix s’identifica el cas d’una nena que viu amb el pare i mare i també cosins, ja que els seus tiets van morir. Això la tutora no ho sabia i es comenta amb ella. • La tutora també ens explica que hi ha una nena que està en família d’acollida i que només veu a la mare biològica un cop al mes. Ens apropem a la nena quan fa el dibuix i ens acaba explicant que té dues mares, però ella només dibuixa la d’acollida. • La tutora ens demana quedar-se amb els dibuixos per poder identificar situacions familiars que no coneixia.
<p>1er B</p>	<p>1ª sessió: “Roc cua de Sirena”; dibuix i passarel.la (8 de novembre 2018)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Aquest grup té l’energia una mica dispersa i costa una mica que connectin amb els temes del que es parla i amb els contes. En aquesta classe parlen sobre tot quatre o cinc nens, les nenes intervenen poc en la discussió.

<p>2ª sessió: “Amb Tango són tres”, dibuix família i el cercle del sí (18 de gener 2019)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Surten dos nens: un amb cua i l’altre amb cueta. Els dos comparteixen tant al principi com al moment del dibuix, que s’havien rigut d’ells per semblar “nenes”. És interessant que un dels nens que comparteix aquesta situació de discriminació per portar cua i ser nen, en canvi, quan es parla del conte del Roc pensa que portar cua de sirena és de “nenes”. Sembla que no associa la discriminació viscuda per ell mateix, amb la discriminació que apareix el Roc al conte. • Durant el conte del “Roc cua de sirena” hi ha nens i nenes que riuen quan un personatge es burla d’en Roc per portar una disfressa de sirena. Això no acostuma a passar a les aules, on la resposta més habitual és el silenci absolut i l’empatia amb el personatge del Roc. • Comencem la segona sessió fent memòria del que vam fer a la primera, entres tres nens van recordant la història. Un dels nens que havia parlat en la sessió anterior sobre la seva cua i les burles que havia rebut, recorda molt bé que a en Roc del conte li passava una mica com a ell. • Durant la presentació del conte de Tango connecten, però intervenen molts cops per fer preguntes o comentar. • Coneixen uns quants referents de famílies no “heteronormatives”: a la classe de 1er A hi ha un nen amb dues mares, i un nen i una nena coneixen una parella de gais. • Un nen pregunta que com s’ho fan dos homes per tenir fills i parlem de l’adopció, i altres formes en les que dos homes podrien tenir fills. • Un nen parla de que creu que els seus pares potser es separaran i de com això li provoca tristesa.
---	---

2on A	<p>1ª sessió: “Roc cua de Sirena”; dibuix i passarel.la (6 de novembre 2018)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • En aquest grup el conta-contes del Roc funciona molt bé, ja que connectem i entenen molt bé com se sent el Roc. • A la vegada és una classe que li costa més connectar amb vivències personals. • Surt molt marcada la idea de “coses de nens” i “coses de nenes”. Contràriament al que passa a altres aules, en aquesta els estereotips de gènere sembla que estan més marcats.
	<p>2ª sessió: “Amb Tango són tres”, dibuix família i el cercle del sí (12 de desembre 2018)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • A través dels dibuixos surten diverses situacions en els que els nens i les nenes s’han sentit menyspreats tant a l’escola com fora del centre. • A la segona sessió, a través del conte “Amb Tango són tres” apareix la sorpresa davant una parella homosexual. Hi ha una petita part del grup que desconeix aquest model de família. La gran majoria expliquen que ja han vist referents de persones “gais”. • A través de les preguntes que es formulen un cop acabat el conte podem comprovar com dins l’aula on estem treballant hi ha referents familiars que trenquen amb l’“heteronormativitat”. És a dir, hi ha models familiars diversos. • Finalment i mitjançant els contes de models familiars proposem que facin un dibuix de la seva família on es poden comprovar diferents referents. Famílies monoparentals, nens i nens amb pare/mare separats... Es convida als alumnes a que presentin l’activitat que hem fet un cop arribin a casa. • Un cop acabem el dibuix proposem jugar al “Cercle del Sí”. Aquest joc de tancament ens permet fer una reflexió sobre la necessitat de ser vist, reconegut, estimat dins el grup-classe. Parlem sobre la necessitat de ser visible i que la gent et faci cas.

2on B	1ª sessió: “Roc cua de Sirena”; dibuix i passarel.la (6 de novembre 2018)	<ul style="list-style-type: none"> • El conta-contes del Roc funciona molt bé. Els nens i nenes estan molt connectats/des. • A partir dels dibuixos hi ha unes quatre persones que s’emocionen recordant moments de quan anaven a P3-P4 en els que s’havien sentit malament. • Durant la primera sessió en repetides vegades surt el nom d’un nen de l’altre classe que genera molts conflictes, sobretot a l’hora de jugar a futbol.
	2ª sessió: “Amb Tango són tres”, dibuix família i el cercle del sí (12 de desembre 2018)	<ul style="list-style-type: none"> • A l’inici de la segona sessió, el grup està molt content quan entrem a l’aula. Fem un repàs del que van fer a la primera sessió i recorden tots els continguts tant del conte com de l’activitat que vam proposar a continuació. • Presentem el conte i hi ha alguna cara de sorpresa quan s’adonen que els dos pingüins nois s’estimen i volen tenir un fill. Una quarta part del grup-classe també ho veu així. La resta comencen a compartir casos de familiars o coneguts. • Presentem l’activitat del dibuix i es concentren a dibuixar les seves respectives famílies. Finalment els proposem que comparteixin el dibuix i l’activitat un cop arribin a casa. • En la línia de l’altre grup, el “cercle del sí” ens permet abordar la qüestió de qui se sent més invisible o poc reconegut/da. Fem una reflexió on queda palesa la necessitat de tenir-nos més en compte.
3er A	1ª sessió: Andreu i Andrea, “Roc cua de sirena” (9 de novembre 2018)	<ul style="list-style-type: none"> • Hi ha molta atenció i connexió durant tota la sessió. • Ha sortit el cas d’una nena que pateix bullying des de primer. Ella intervé en diferents moments. És un cas que a nivell de centre ja tenen identificat.

<p>2ª sessió: “Amb Tango són tres”, dibuix família i el cercle del sí (14 de desembre 2018)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Un nen parla per assumir que ell de vegades participa en dinàmiques de bullying. La tutora després explica que no és tan així, sinó que és un nen a qui li agrada cridar l’atenció. En tot cas la seva intervenció dona peu a poder parlar de la importància d’assumir la responsabilitat en les dinàmiques de discriminació. • Van sortir bastants estereotips de gènere i alguns nens i nenes van intervenir per desmuntar i trencar els estereotips. • A l’inici de la segona sessió, quan es fa recapitulació dels temes abordats a la primera sessió, els nens i les nenes recorden amb molta claredat els temes que es van treballar i una nena menciona la violència masclista. • A partir del conte del Tango ràpidament identifiquen que és una família amb dos pares. • Reconeixen famílies no heterosexuales, però només hi ha una nena amb un referent proper (els seus tiets), els altres nens i nenes parlen de la TV, el carrer, etc. • Bastantes persones diuen que és el primer cop que senten a parlar d’aquest tipus de família. • Amb el tema de famílies separades, varies persones de la classe parlen de que el seu pare i mare es barallen i que això les posa tristes. També un nen parla de l’amor i que no li sembla bé que les parelles se separin. Això ens dona peu a parlar de les relacions i desmuntar una mica el mite de l’amor per sempre. • Una nena comparteix que el seu pare va morir quan ella tenia un any. La classe ja ho sabia i ho parla amb molta tranquil·litat. • Amb el cercle de sí parlem de les persones que de vegades se senten invisibles.
--	--

<p>3er B</p>	<p>1ª sessió: Andreu i Andrea, “Roc cua de sirena” (9 de novembre 2018)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Des del principi el grup comença a identificar molt clarament què són les violències de gènere. • El tema del futbol dona peu a que surtin molts exemples personals. • Surt el cas d’un nen que feia unes setmanes havia portat una bossa que li havien dit que era de “nena” i s’havien rigut d’ell. El nen comparteix el seu malestar i algunes nenes que ja saben que això havia passat li mostren suport obertament. Aquest cas ens serveix per reflexionar a nivell de classe sobre la responsabilitat que totes i tots tenim en la reproducció de les violències de gènere. I diverses persones de la classe assumeixen un compromís envers el cas d’aquest nen. Identifiquen estratègies col·lectives.
	<p>2ª sessió: “Amb Tango són tres”, dibuix família i el cercle del sí (14 de desembre 2018)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • El conte del Roc ens torna a connectar amb aquesta situació. Es genera una energia d’auto-crítica i reflexió en el grup, i d’acollir el malestar i dolor que la discriminació genera. • També surt una nena que explica que ella va deixar de jugar a hoquei perquè li deien que era una cosa de “nen”. • Hi ha molta connexió amb el conta-contes. • A l’inici de la segona sessió, quan es fa recapitulació dels temes abordats a la primera sessió, els nens i les nenes recorden amb molta claredat els temes que es van treballar: bullying i violències de gènere. Ho expliquen clarament. • A més, recorden amb detall els dos casos que van sortir a la classe relacionats amb aquest tema. Parlen del pacte que es va fer amb el nen que portava la bossa. • Tornen a connectar molt amb el conte. • Unes 7 o 8 persones de la classe diuen que és el primer cop que senten a parlar d’aquest tipus de família.

		<ul style="list-style-type: none"> • Altres persones de la classe comparteixen referents propers: els tiets d'una nena són gais, amigues de mares que són lesbianes i les mares d'una companya de hoquei. • El joc ens permet parlar de la invisibilitat que senten algunes persones.
4art A	1ª sessió: Andreu i Andrea, "Roc cua de sirena" (13 novembre 2018)	<ul style="list-style-type: none"> • Aquest grup és bastant energètic i una mica dispers, però les dues sessions funcionen molt bé ja que s'aconsegueix un alt nivell d'atenció i connecten molt amb els temes dels que es parla. • Els conta-contes funcionen molt bé en el grup, tot i que és un grup que parla bastant i on costa més la concentració.
	2ª sessió: "Amb Tango són tres", dibuix família i el cercle del sí (16 gener 2019)	<ul style="list-style-type: none"> • En la primera sessió, en la introducció de la sessió un nen de la classe explica que ell va rebre bullying fa dos anys. És un tema que ja està resolt, però el nen s'emociona quan en parla i rep el suport del grup. També un altre nen parla d'una situació de bullying per part de nens més grans de l'escola. La majoria de la classe no en sabia res, així que es visibilitza la situació i es busquen respostes/estratègies col·lectives. • A l'inici de la segona sessió, quan es fa recapitulació dels temes abordats a la primera sessió, els nens i les nenes recorden amb molta claredat els temes que es van treballar: bullying i violències de gènere. • A la segona sessió, quan es busquen referents propers de famílies que trenquen amb l'estereotip de família nuclear heterosexual, molts nens i nenes coneixen famílies de gais i de lesbianes. Només tres alumnes expressen que és el primer cop que senten a parlar d'aquest tipus de família. • Parlant de la família bastants nens i nenes de l'aula comparteixen la tristesa i les dificultats per acceptar la separació dels seus pares.

		<ul style="list-style-type: none"> • A arrel de que vàries persones de l'aula parlen de la seva tristesa per separacions tant de pares i mares com d'altres familiars, un nen que va perdre la seva mare l'any passat, per primer cop en parla en públic davant de la classe. És un moment molt emotiu per tot el grup i també pel tutor. <p><i>NOTA: Després de que el nen parla i plora davant la classe el tutor truca al pare. Finalitzada la sessió la tècnica de serveis socials que estava observant les intervencions li ofereix recolzament psicològic de part de l'ajuntament. També es comparteix el cas amb la directora del centre.</i></p>
4art B	<p>1ª sessió: Andreu i Andrea, "Roc cua de sirena" (13 novembre 2018)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Aquest grup és més tranquil que l'altre curs de 4art i hi ha més silenci i atenció a l'aula. En general, la sensació és que hi ha molta cohesió de grup. • Els conta-contes funcionen molt bé i connecten molt amb les històries.
	<p>2ª sessió: "Amb Tango són tres", dibuix família i el cercle del sí (16 gener 2019)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Durant la primera sessió, identifiquen bé el que és el bullying i les violències de gènere. No s'identifica ningun cas dins de l'aula. • Surt el tema del futbol com a la majoria de les aules, però és un tema que van treballar l'any passat. Hi ha bastantes nenes de la classe que juguen a futbol i es va decidir fer grups de futbol mixte. • Un nen treu el tema de les persones trans i es parla sobre el tema a l'aula. • Amb el conte del Roc identifiquen de manera molt clara la discriminació i les violències de gènere que rep. • A l'inici de la segona sessió, quan es fa recapitulació dels temes abordats a la primera sessió, els nens i les nenes recorden amb molta claredat els temes que es van treballar: bullying i violències de gènere.

		<ul style="list-style-type: none"> • A la segona sessió, quan es busquen referents propers de famílies que trenquen amb l'estereotip de família nuclear heterosexual, hi ha bastants nens i nenes que coneixen famílies de gais i de lesbianes. Quan es pregunta si per algú de la classe era el primer cop que sentia a parlar d'aquest tipus de família, ningun alumne aixeca el braç. • Parlant de la família, bastants nens i nenes de l'aula comparteixen la tristesa i les dificultats per acceptar la separació dels seus pares o de familiars propers. Hi ha un nen que s'emociona parlant de la separació de la seva cosina, que és molt recent.
5è A	<p>1ª sessió: Andreu i Andrea i "el vent ve i s'emporta" (27 de novembre 2018)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Vàries persones des de l'inici connecten amb la idea de que algunes persones no s'ho passen gaire bé a l'escola. Això dona peu a parlar dels estereotips de gènere. • Un tema que surt en aquesta classe és el del cos i la pressió estètica que pateixen tant nois com noies. • Es genera un ambient de molta cura.
	<p>2a sessió: el cercle del sí i cercle de la paraula. (16 de gener 2019)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Amb el vent bé i s'emporta surten diversos temes i situacions compartides que potser és el primer cop que es posen de manifest. Això genera un sentiment de comunitat fort, tot i que hi ha una o dues persones que sembla que no estiguin tan connectades. • A la segona sessió recorden molt bé el que es va treballar a la primera. • De nou es crea un clima de molta cura i escolta en el grup. • El cercle de la paraula funciona molt bé en aquest grup. Des del moment del tòtem hi ha molta emoció compartida. • Hi ha persones que agafen responsabilitat per haver participat en dinàmiques de discriminació en el grup i la

		<p>majoria de persones es compromet a posar-hi de la seva part perquè no hi hagi gent que se senti sola.</p>
5è B	<p>1ª sessió: Andreu i Andrea i “el vent ve i s’emporta” (27 de novembre 2018)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Vàries persones des de l’inici connecten amb la idea que algunes persones no s’ho passen gaire bé a l’escola, o que hi ha persones que són més reconegudes que altres. • Alguns temes que surten són el futbol, el tema del cos, els colors. • Parlem del tema de la “normalitat” i “no normalitat”. Aquesta discussió arriba molt bé a la classe.
	<p>2a sessió: el cercle del sí i cercle de la paraula. (16 de gener 2019)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Amb la dinàmica del vent bé i s’emporta surten diversos temes que ajuden a fer pinya. Sobretot, posa en evidència que no estem tan sols. • A l’inici de la segona sessió es fa un breu repàs del que es va treballar a la primera. Recorden molt bé el que es va fer a la primera sessió i des de l’inici connecten amb les emocions. • Amb el cercle del sí treballem el tema que hi ha persones que se senten més visibles i altres més invisibles. • El cercle de la paraula també funciona molt bé en aquest grup. Des del moment del tòtem hi ha molta emoció en el grup, i algunes persones parlen de la seva família. • En el cercle de la paraula algunes persones parlen de les “bromes” que fan mal i es visibilitza el dolor. A partir d’aquí, hi ha persones que agafen responsabilitat per haver participat en aquest tipus de “burles” i “bromes”. • Al tancar la sessió, els nens i les nenes d’aquesta aula demanen que els agradaria seguir treballant aquests temes.

6è A	<p>1ª sessió: Andreu i Andrea i “el vent ve i s’emporta” (29 de novembre 2019)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • A la primera sessió, els nenes i les nenes ja tenen alguna idea del que venim a parlar. La tutora no els ha explicat res, així que probablement ho han parlat amb els de 5è. • Buscant els estereotips de gènere, els identifiquen amb molta facilitat. • Dues noies del grup parlen del seu cos i diuen que últimament estan menjant poc perquè volen aprimar-se.
	<p>2a sessió: el cercle del sí, el dilema de la tristesa i cercle de la paraula. (22 de gener 2019)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Això dona peu a parlar de les inseguretats amb el propi cos, i un 80% de la classe aixeca la mà quan pregunten sobre aquest tema. • El cos, els cànons de bellesa i els estereotips de gènere són un dels temes que més es parlen en aquesta primera sessió. • A l’inici de la segona sessió, recorden molt bé la primera sessió: parlen d’estereotips de gènere, el cercle de la violència, el concepte de “normalitat” i què és el masclisme i el feminisme (remarquen que no són antònims). • Fem cercle del sí: i funciona molt bé, i això dona peu a parlar de la soledat i la invisibilitat que senten algunes persones. • Amb el dilema de la tristesa crida molt l’atenció que la majoria van a la cantonada de seguir jugant per no pensar en els problemes. Després, quan es parla en grup es repeteix molt el discurs de que és millor no pensar en els problemes o que els problemes s’han de quedar a casa. • Les altres persones del grup es divideixen entre persones que busquen amics i amigues per explicar què els passa i persones que busquen estar soles. En aquest darrer grup es diferencia entre buscar estar soles i persones a qui s’ha exclòs i han estat soles. Una de les persones del grup parla del bullying que va viure (no ho havia tret a la primera

		<p>sessió). Aquest és un tema que com a grup ja han tractat (de fet es van re-organitzar els dos grups que ara estan a 6è per trencar certes dinàmiques d'exclusió, ens diu la tutora) i que la nena diu que ja no passa. La percepció general és que ja no hi ha dinàmiques d'exclusió en el grup, però una nena assenyala que això no és del tot cert i que encara segueix passant una mica.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Durant la devolució del dilema de la tristesa i durant el cercle de la paraula, diverses persones aprofiten per agrair a altres persones del grup per haver-les acompanyat en moments difícils emocionalment o quan eren víctimes de dinàmiques d'exclusió. • Dues nenes aprofiten per agafar responsabilitat per haver participat en dinàmiques d'exclusió. • La sessió és molt emotiva i hi ha molta connexió de tot el grup.
6è B	<p>1ª sessió: Andreu i Andrea i “el vent ve i s’emporta” (29 de novembre 2019)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • En general, és un grup amb molta cohesió i que posa molta atenció. • En aquesta sessió també surt el tema del cos. En aquest cas també se li dedica una bona estona a compartir experiències sobre el cos, la majoria parlen de situacions passades. Aquest tema també connecta amb l’esport.
	<p>2a sessió: el cercle del sí, el dilema de la tristesa i cercle de la paraula. (22 de gener 2019)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • En concret, surten els casos d’un nen que de diu que de vegades es riuen del seu cos i una nena que de vegades ha pensat en apimar-se. • Amb el vent ve i s’emporta tornen a sortir aquests temes i algunes persones s’emocionen. Aquesta dinàmica ajuda a crear comunitat. • A l’inici de la segona sessió, recorden molt bé la primera: estereotips de gènere, el cercle de la violència i temes de bullying. També recorden algunes històries personals que

		<p>van sortir en el grup i parlen del compromís que van adquirir com a grup perquè ningú se senti exclòs/a.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Fem cercle del sí: i funciona molt bé, i dona peu a parlar de la soledat i la invisibilitat. • Amb el dilema de la tristesa es debat sobre diferents estratègies. El grup es divideix entre persones que busquen amics i amigues per explicar que els passa (la cantonada majoritària) i les que van a seguir jugant per no pensar en els problemes. • Fem el cercle de la paraula i vàries persones del grup agraeixen a la resta per haver estat junts des de fa 9/2 anys. Es parla de cuidar-se més, parlen molt d'equip, de grup. • En el tancament, des de Cúrcuma es menciona el tema del cos, un tema que ja havia sortit a la primera sessió. Quan es fa la devolució amb la tutora, aquesta ens menciona que aquest tema deixa a vàries persones de la classe mogudes i emocionades.
--	--	--

Valoració

Les intervencions amb l'alumnat van tenir una molt bona resposta per part dels nens i les nenes de l'escola Palau. Durant les sessions, es va generar una molt bona connexió amb els nens i nenes de l'aula. Això es va fer evident tant amb el silenci que es generava durant les sessions, com amb la quantitat de vivències personals, emocions i situacions que es van poder identificar durant les intervencions de Cúrcuma. El fet que les facilitadores també comparteixin vivències i emocions pròpies ajuda a generar un clima en el que als nens i les nenes els és més fàcil poder compartir emocions i sentiments. En alguns casos, nens i nenes van parlar per primer cop davant de tota la classe d'algunes situacions personals o van poder denunciar les discriminacions que vivien. En altres casos, es van detectar situacions que el professorat no coneixia i a les que es donarà seguiment des de l'escola.

A les sessions amb cicle inicial en algunes aules costa una mica més que l'alumnat connecti amb les temàtiques que es proposen. Tot i que en general es fa evident que encara no tenen tant marcats alguns estereotips de gènere, queda clara la necessitat de parlar d'aquests temes per tal de desmuntar els que ja han après i obrir el ventall de possibilitats d'opcions i maneres de ser. Això contribueix a prevenir les situacions de discriminació i violències de gènere a les aules.

Els conta-contes funcionen molt bé tant a cicle inicial com a cicle mitjà. S'aconsegueix l'atenció de l'alumnat i es crea empatia amb els personatges protagonistes de les històries. A partir dels contes poden parlar de situacions que en realitat els són properes.

Tant a cicle mitjà com a cicle superior surten forces casos de discriminació relacionats amb el gènere. Algunes situacions són passades i ja han estat resoltes, però d'altres requereixen d'un seguiment per part del tutor/a i de molta més feina en prevenció. Les dinàmiques que es proposen, sobretot amb els grups de cicle superior, generen un debat al voltant d'aquests temes i faciliten que es parli de les emocions, els sentiments i del grup. En aquest sentit, també donen lloc a pràctiques restauratives.

Algunes de les situacions que van tenir més impacte durant les intervencions va ser, en primer lloc, el cas d'un nen que per primer cop va parlar en públic de com se sentia per la pèrdua de la seva mare fa un any. Aquest moment va ser molt important tant pel tutor com per la direcció del centre, ja que estaven donant seguiment al cas d'aquest nen. Aquesta situació també es va compartir amb el pare de l'alumne.

A cicle superior, alguns dels temes que van identificar que creen més malestar entre l'alumnat és el dels cànons de bellesa. En aquest sentit, varies persones van expressar no sentir-se còmodes amb el seu físic i algunes van compartir que havien intentat fer règim.

Retorn de la intervenció amb les famílies

Un cop finalitzades les intervencions tant amb el professorat com amb l'alumnat es va realitzar una sessió informativa amb les famílies de l'Escola Palau el dia 24 de gener de 2019. A aquesta reunió van assistir quatre membres de l'equip docent de l'escola, onze mares i dos pares.

Objectius

L'objectiu general de la reunió amb les famílies era contribuir en l'erradicació de les violències de gènere i en el foment i respecte de la diversitat, a través de la tasca educativa familiar. En concret, els objectius específics eren:

- ✓ Conèixer la tasca coeducativa que fa l'escola o escoles del municipi, els seus objectius i a quines necessitats responen.
- ✓ Entendre la magnitud i els mecanismes de reproducció de les diferents formes d'expressió de les violències de gènere i prendre consciència de la importància de fomentar models no estereotipats ni sexistes.
- ✓ Donar a conèixer el Projecte Integral de Coeducació que s'està implementant en les escoles del municipi.
- ✓ Presentar la "Maleta Viatgera Coeducativa".

Contingut i metodologia

En primer lloc es va presentar l'entitat encarregada d'implementar el PIC, Cúrcuma. Tot seguit es va demanar a les famílies que compartissin què els havia arribat a casa sobre les sessions que havíem fet amb l'alumnat. Les famílies es van posar en tres grups i van compartir què els havia arribat a casa. Algunes identificaven clarament el que s'havia fet a la sessió amb els seus fills i filles, mentre que d'altres van anar identificant elements que els havien arribat a casa a partir de la discussió en grup. Les famílies van poder compartir el que els havia arribat en plenària, i ja van identificar els continguts i elements pedagògics principals de les intervencions que Cúrcuma havia realitzat al centre.

A continuació, l'equip de Cúrcuma va presentar el PIC, explicant la visió del projecte, els seus objectius i aprofundint sobre les sessions realitzades amb l'alumnat. Aquí es va compartir

específicament el contingut de cada una de les sessions realitzades amb els tres cicles de primària. Abans d'obrir la paraula a l'equip docent i famílies, es va presentar la maleta viatgera coeducativa que les famílies hauran de treballar amb els seus fills i filles entre els mesos de febrer i juny. Finalment, abans del torn final de paraules, es va donar espai als membres del professorat que estaven a la reunió per compartir com havia estat l'experiència.

Valoració

Les famílies que van participar a la sessió informativa van tenir una molt bona participació i van mostrar molt interès pel projecte. Les persones de l'equip docent que van participar a la sessió també van tenir l'oportunitat de compartir amb les famílies la importància d'aquest projecte.

Durant la sessió van sortir diversos temes que s'han treballat en les intervencions amb l'alumnat (la mort, les separacions i divorcis, el cos, etc.) i això ens va permetre explicar que la proposta pedagògica de Cúrcuma és donar la benvinguda a totes aquelles temàtiques que surtin a l'aula i mai censurar-les.

En aquest cas, tot i que les famílies van respondre força bé a la convocatòria, vam poder re-afirmar que les mares són les que majoritàriament venen a aquest tipus de reunions, reproduint un cop més els rols tradicionals de gènere, que posen a la mare com a principal responsable de les cures.

Va costar tancar la sessió ja que les mares i pares que hi participaven en l'últim moment van iniciar diversos debats sobre la coeducació, les emocions i altres temes relacionats amb l'educació dels seus fills i filles. Això demostra la necessitat que tenen les famílies d'espais per compartir experiències, recursos i estratègies en relació a l'educació dels seus fills i filles.

Finalment, recollir la proposta que va fer una mare al tancament de la sessió. Va proposar la creació d'una Comissió de Coeducació permanent entre equip docent i famílies, proposta que va ser ben acollida per la directora del centre i a la que s'hauria de donar continuïtat.

La maleta viatgera coeducativa

El Projecte Integral de Coeducació inclou un últim element per donar continuïtat al projecte al llarg de tot el curs escolar. Un cop acabades les intervencions de l'equip de Cúrcuma, tant amb docents com amb l'alumnat, s'utilitza el recurs de la "maleta viatgera coeducativa" per tal que els nens i les nenes segueixin treballant temàtiques relacionades amb la coeducació de la mà de les seves famílies. És una forma d'involucrar a les famílies en el projecte i de promoure el debat sobre diverses temàtiques relacionades amb la coeducació a l'interior de les llars.

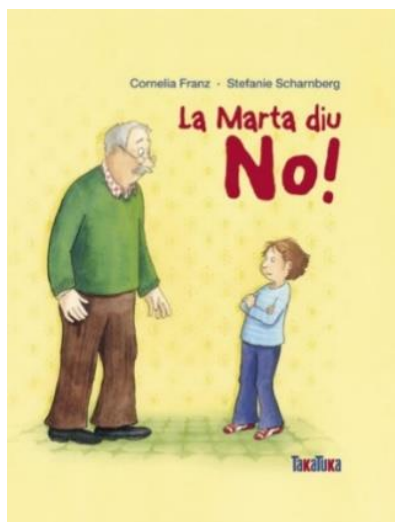
La "maleta viatgera coeducativa" consta d'un recurs pedagògic que desmunta estereotips sexistes, homòfobs, transfòbs i xenòfobs. Cada mitja setmana un/a alumne s'enduu la maleta a casa amb l'objectiu de treballar, conjuntament amb la seva família, els recursos que conté. Després de feta la lectura, les famílies i el nen o nena hauran de fer una reflexió per escrit en una llibreta que acompanyarà la maleta, sobre els recursos i les temàtiques que aquests aborden. Per cada curs s'entrega un conte i se'n proposa un altre per poder seguir treballant des de la coeducació. A continuació presentem el recurs que s'inclou a la maleta, més el recurs addicional que deixem com a recomanació de cara al futur.

Cicle inicial

Maleta viatgera de 1er

"La Marta diu No!" Cornelia Franz, Ed. Takatuka.

Un conte per ajudar a les nenes i els nens a posar límits i a dir que no quan hi ha alguna cosa que no els agrada. A la Marta l'avi Francesc li cau bé, però darrerament s'arramba massa quan toquen el

piano i li fa petons mullats. La Marta no sap com explicar-ho a la mare, això. Un dia es posa malalta, i per fi diu a la mare que ja no té ganes d'anar a ca l'avi Francesc. *Temàtiques:* consentiment; el cos; aprendre a dir "No".

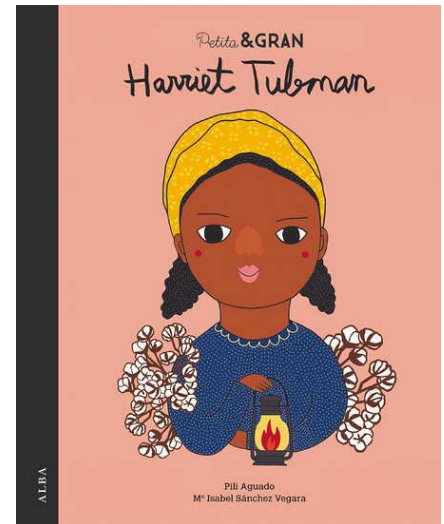
Vídeo: <https://www.youtube.com/watch?v=lyqY4gCK100>

Recomanació:

“Qui diu la veritat? La versió de la princesa” de Montserrat Balada i Eva Sans. Ed. El Cep i la Nansa.

La princesa de la llegenda de Sant Jordi també té la seva versió d'aquesta història i ens la vol explicar. El que no ens esperàvem era que fos una princesa tant diferent!

Temàtiques: estereotips de gènere; contes tradicionals.

Maleta viatgera de 2on

“El Quim i les Barbies” de Pija Lindenbaum, Ed. Gato Sueco

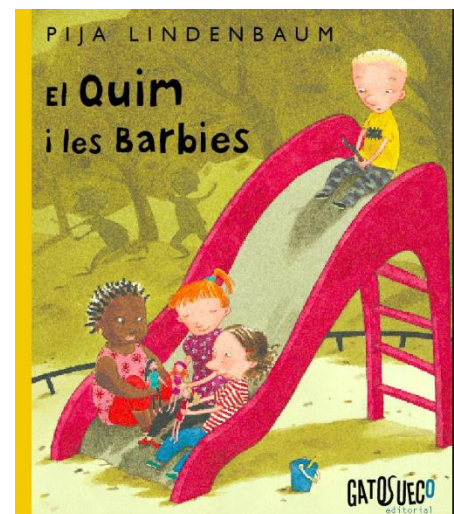
El Nil, l'Òscar i els altres nois de l'escola sempre volen que el Quim jugui a futbol amb ells. Però un dia, el Quim porta la seva nina a l'escola. Quan els nois volen que jugui amb

ells a futbol, ell prefereix jugar dins amb les nenes i les seves nines. *Temàtiques:* estereotips de gènere; joguines, jocs i esports.

Recomanació:

“Harriet Tubman” de Pili Aguado i Mª Isabel Sánchez Vegara, Ed. Alba

Harriet Tubman va ser una valenta líder abolicionista nascuda en l'esclavitud que va aconseguir fugir als “estats lliures” del nord dels Estats Units. Harriet va tornar al sud en innumerable ocasions i va rescatar a desenes de persones, convertint-se en una icona de llibertat i inspirant a generacions d'afroamericans en la seva lluita per la igualtat i els drets civils. *Temàtiques:* referents històrics femenins; trencant estereotips de gènere; anti-racisme.

“No m’agrada el futbol. I què?” d’A. Egonia i M. Valverde

Què passa si a un nen no li agrada el futbol? El protagonista del conte ens explica què li agrada fer quan els altres juguen amb la pilota. *Temàtiques:* estereotips de gènere; futbol.

Cicle Mitjà

Maleta viatgera de 3er

“Érase dos veces el patito feo” de Belén Gaudes i Pablo Macías,
Ed. Cuatro tuercas

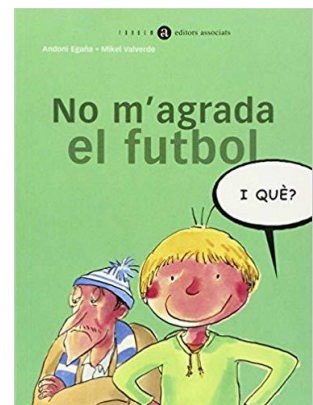
Versió alternativa del conte tradicional que aborda la temàtica de l’assetjament escolar i posa en valor la riquesa de la diversitat i la diferència. L’aneguet es converteix en un cigne i continua vivint amb la família que l’ha criat a la granja amb la resta d’aneguets. *Temàtiques:* bullying; diversitat; contes tradicionals.

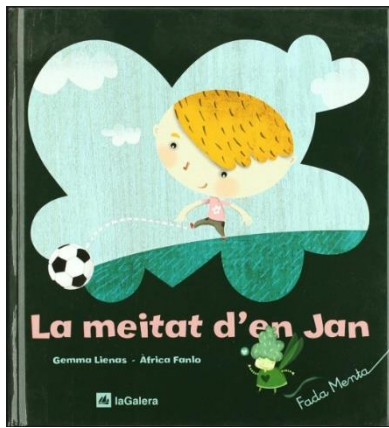
Recomanació:

“Crida ben fort, Estela!” de Bel Olid, Autoedició

Aquest conte forma part d’una proposta didàctica feta per l’associació RANA per la prevenció dels abusos sexuals entre els infants de primària. Tracta amb transparència aquest tema tan delicat i dona una eina útil als infants: cridar ben fort quan passa alguna cosa que no ens agrada o algú ens vol fer mal. Distingir entre les bones i les males intencions, entre els secrets bons i els secrets dolents, saber demanar ajut... eines imprescindibles per als infants. *Temàtiques:* abús sexual; consentiment.

Maleta viatgera de 4art

“Érase dos veces la Ratita Presumida” de Belén Gaudes i Pablo Macías, Ed. Cuatro turecas

La rateta observa atònita com un munt de pretendents li demanen matrimoni sense que la coneguessin abans, només perquè porta un llaç nou. Tots pressuposen que saben el que ella vol (tenir cura de la casa, deixar de treballar, tenir molts fills ...) però res més lluny de la realitat. A la rateta li agraden les ratetes. *Temàtiques:* LGBTIQ;

diversitat sexual; contes tradicionals.

Recomanació:

“La meitat d'en Jan” de Gemma Lienas i Àfrica Fanlo

"Els nens no ploren." "On vas, amb aquesta samarreta rosa?" Quan en Jan decideix deixar de fer coses de nena, per què es troba com si li faltés la meitat d'ell mateix.

Temàtiques: estereotips de gènere.

Cicle Superior

Maleta viatgera de 5è

"La niña de rojo" d'Aaron Frisch i Robert Innocenti, Ed Kalandraka

Versió moderna de la caputxeta vermella on es mostra la ciutat com un lloc salvatge, un bosc ple de vida i colors, on els camins poden ser solitaris, però no ho son, i els perills son a cada cantonada.

Temàtiques: estereotips de gènere; diversitat i marginalitat; contes tradicionals.

Recomanació:

“La Ventafocs ja no creu en prínceps blaus” Maria Josep Escrivà, Myriam Cameros i Nunila López, Ed. 96

Una versió moderna, real, i en clau d'humor, de ventafocs i prínceps que han de buscar la millor manera de ser feliços, malgrat tot. *Temàtiques:* estereotips de gènere; mites amor romàntic; contes tradicionals.

Maleta viatgera de 6è

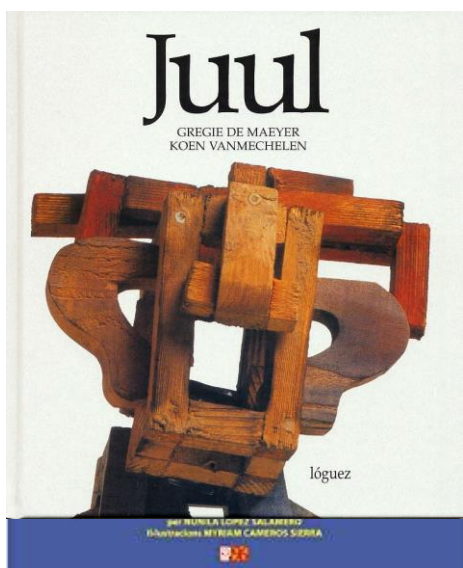
“Transito” una novel·la gràfica d'Ian Bermúdez amb il·lustracions de David Cantero, coeditada por Ediciones Bellaterra i Pol·len Edicions

Còmic en català que parla de ser trans, de les possibilitats que hi ha en aquest camí, de poder ser trans de la manera que es vulgui, de la recerca de la felicitat. Una novel·la que convida a reflexionar, riure, dialogar. El relat ficciona l'experiència de l'Ian Bermúdez i permet així incorporar una sèrie de personatges que mostren la fluïdesa amb la qual es pot viure el gènere i la sexualitat, i de la diversitat de cossos que poden existir més enllà del rígid binomi biodona-biohome.

Temàtiques: transexualitat; transgènere; sexualitat, cos.

Recomanació:

“Juul” de Gregie de Maeyer i Koen Vanmechelen, Ed. Lóguez.

Juul convida a reflexionar sobre els conflictes, la tolerància i el respecte per les diferències. És un conte inspirat en una notícia terrible que explicava el suïcidi d'un nen de 13 anys que havia suportat durant molt de temps les burles dels seus companys. És un llibre aparentment dur però càlid, respectuós i compromès perquè els lectors/es reflexionin sobre la crueltat i la violència que veuen sovint al seu voltant. *Temàtiques:* diferència; tolerància; bullying; violència.

Línies de treball proposades

A continuació presentem un seguit de línies de treball per continuar incorporant la perspectiva coeducativa més enllà del PIC.

1. Revisar el material didàctic (llibres de text, joguines, contes..., etc.) en clau coeducativa.

Aquesta feina implicarà posar especial atenció a:

- ✓ Reproducció de rols i estereotips de gènere
- ✓ Mites de l'amor romàntic (princesa espera al príncep, "en l'amor s'ha de patir", l'amor és per sempre, la mitja taronja, etc.)
- ✓ Diferents representacions de les violències de gènere (normativitat dels cossos que es presenten, models hegemònics pel que fa a les formes de comunicació i socialització...)
- ✓ Referents alternatius als models hegemònics (nens que expressen les seves emocions, nenes que juguen a esports típicament associats als nens, relat que afavoreixi l'expressió de les emocions com a pràctica restaurativa...)

2. Incorporar al currículum, en tots els cursos, temàtiques relacionades amb la prevenció de les violències de gènere, la valoració de la diversitat, la diversitat sexe-afectiva i familiar, LGBTI i dret al propi cos. Algunes propostes per portar això a la pràctica:

- ✓ Proposant contes i/o materials didàctics que treballin en la línia de mostrar i apreciar la diversitat familiar.
- ✓ Treballant les històries de vida familiars dels i les alumnes podem apreciar la diversitat d'històries i models.
- ✓ Aportant consciència de la importància de poder escollir el que t'agrada amb tota llibertat.

3. Seguir amb la formació permanent del professorat per tal de guanyar eines relacionades amb la detecció i prevenció de les violències de gènere i les pràctiques discriminatòries.

- ✓ Revisió de la pròpia pràctica educativa, i dels valors i creences que la fonamenten.

- ✓ Guanyar habilitats per acompanyar amb més consciència la construcció de les identitats de gènere.
 - ✓ Poder detectar ràpidament un cas d'assetjament escolar per raó de gènere.
 - ✓ Articular un protocol intern que permeti la bona i ràpida comunicació entre el professorat.
4. Analitzar els espais dedicats a l'esbarjo per tal que tinguin la mirada coeducativa, tant pel que fa al seu disseny, com la gestió de l'espai, les activitats i les dinàmiques entre l'alumnat.
- ✓ Revisar quant d'espai físic ocupen jocs com el futbol o el bàsquet.
 - ✓ Possibilitat de regular la freqüència a la qual es juga a aquests esports.
 - ✓ Proposar, si és possible, altres jocs que fomentin la participació tant de nens com de nenes.
5. Enfortir les aliances entre l'escola, administracions relacionades amb la prevenció de les violències de gènere i entitats i/o cooperatives especialitzades en aquesta temàtica.
6. Intensificar les accions amb les famílies perquè aquestes guanyin estratègies per prevenir i erradicar les violències de gènere. Com ho podem fer:
- Convocant a les famílies per explicar els diferents (encara que siguin petits) canvis que anem proposant dins l'escola.
 - Emfatitzant que advoquem per a la llibertat integral de les persones, treballant en la tolerància i el foment de la diversitat.
 - Proposant als nens i nenes activitats que impliquin necessàriament el suport de les famílies, la qual cosa afavorirà el contacte d'aquestes últimes amb els temes que proposem treballar.
 - Amb la possibilitat de desenvolupar una "campanya" en contra de les violències de gènere dins l'escola animant altament a la participació de les famílies en el disseny i execució d'aquesta campanya.

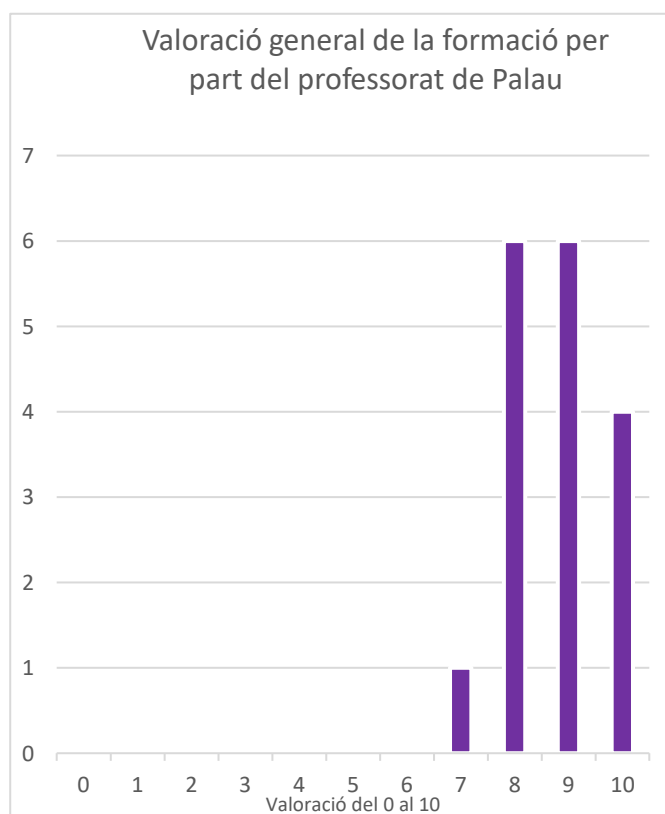
7. Revisar el Projecte Educatiu del Centre (PEC) per incloure com un eix transversal la coeducació i considerar la creació d'una Comissió de Coeducació integrada per membres de l'equip directiu i de l'AFA/AMPA del centre. Així mateix incorporar els protocols del Departament d'Educació de la Generalitat contra la LGBTIfòbia i la transfòbia, i desenvolupar-ne de propis si s'identifica com a necessitat.

Valoració del PIC

Valoració del professorat

Per tal de conèixer la valoració del professorat, es va demanar que totes les persones que havien participat a les formacions omplissin un formulari d'avaluació tant sobre les formacions i com les intervencions amb l'alumnat. Només el 53% de les persones que van participar a les formacions van respondre el formulari. D'aquestes, el 23,53% eren docents d'educació infantil, 29,41% de cycle inicial, 17,65% de cycle mitjà, 23,53% de cycle superior i una especialista.

Formacions

La **valoració general** de la formació per part del professorat va ser positiva. El 58,82% va valorar la formació amb una nota d'entre 9 i 10 punts, i el 35,29% amb un 8. La valoració sobre els continguts de la formació també va ser molt positiva, ja que el 64,7% li va posar una nota entre 9 i 10 punts. On la valoració que fa l'equip docent va ser més baixa és sobre l'impacte que les formacions han tingut en la pràctica docent del professorat. En aquest sentit, un 35,29% valora entre un 9 i un 10 aquest impacte, i un 58,82% li posa entre un 7 i un 8. Per tant, tot i que la valoració és més baixa, en general continua sent molt favorable.

Cal destacar que aquesta valoració

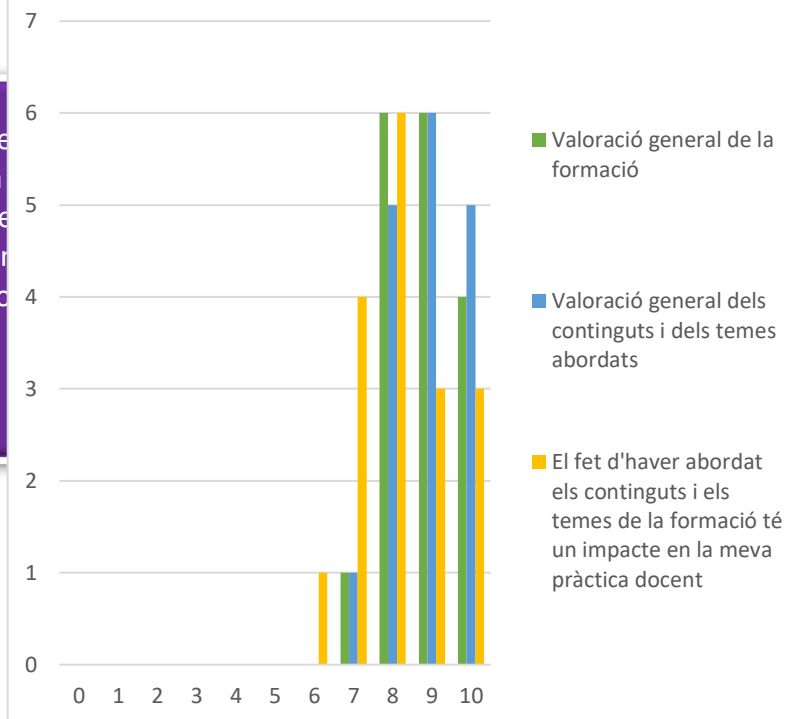
possiblement reflexa la demanda de gran part del professorat a seguir amb els processos de

formació i acompanyament en la coeducació per tal de continuar

“A vegades si no es fa reflexió sobre aquests temes, van passant i per la pràctica acumulada de fa anys, no es fa amb una mirada crítica ni es fan canvis potser que serien convenients.” (docent d’educació infantil, Escola Palau).

identificant estratègies i recursos per incorporar aquesta perspectiva a la seva pràctica docent.

Valoració de la formació per part dels i les docents de Palau

De fet, són moltes les persones de l’equip docent que diuen haver **incorporat a la seva pràctica docent part dels continguts i temes abordats durant la formació** amb Cúrcuma. Un dels temes recurrents sobre el que el professorat menciona haver fet canvis, és en intentar utilitzar el llenguatge inclusiu de forma generalitzada, sobretot quan s’adrecen a l’alumnat, però també a les famílies. Gran part dels docents també menciona que ha re-pensat alguns dels materials pedagògics que feia servir, tant contes, com cançons i altres recursos, però és conscient que cal seguir fent-ne una revisió. Una docent menciona, en concret, que pensa introduir contes que mostrin referents de noies empoderades. Així mateix, es valora crear més espais de reflexió i de diàleg amb l’alumnat per anar incorporant la perspectiva coeducativa, i tenir més espais per poder compartir emocions i sentiments. Altres també mencionen que de cara al futur volen incorporar l’ús de dinàmiques.

“He pres consciència sobre el vocabulari que utilitzo habitualment a l’aula. De manera indirecta intento que els nens i nenes de la meua classe rebutgin els estereotips que tenen generacions com la meua” (docent de cicle mitjà, Escola Palau).

També s’identifiquen estratègies per aplicar la coeducació a la pràctica docent. Per exemple, es

proposa incloure aquesta perspectiva de forma transversal, més enllà de les hores de tutoria i valors. Es considera també incorporar el modelatge, es a dir, que les i els docents es posin com a exemple, i es menciona la importància de l'escolta activa cap a les necessitats emocionals de l'alumnat.

La valoració que el professorat fa sobre la **facilitació de la formació** i sobre la manera en que els continguts han estat abordats és altament positiva. Un 88,23% de les persones que han respost el formulari de l'avaluació, dona una puntuació d'entre 9 i 10 a la facilitació, i el 52,94% a la manera en la que els continguts han estat abordats i un 35,3% un 8.

Les avaluacions recullen que el professorat considera que els continguts han estat abordats de forma

compreensible i utilitzant una metodologia ben variada. Una de propostes fetes per tal de millorar la metodologia és poder incloure alguna dinàmica més moguda amb els nens i nenes de cycle inicial. Un altre docent proposa poder fer algun joc de rol per observar les dinàmiques entre l'alumnat. Un altre

“Ho he trobat molt interessant i enriquidor. El que no m’ha agradat, i se que es difícil canviar, és el temps. Sempre ens falta temps per poder debatre i aprofundir en els temes” (docent de cycle superior, Escola Palau).

recomanació és poder fer més intervencions amb l'alumnat.

Sessions amb l'alumnat

Al full d'avaluació també es demanava al professorat que valorés les **intervencions a les aules**. Només una part de les persones que van participar a les formacions van observar les intervencions de Cúrcuma amb

l'alumnat. La reflexió que apareix amb més recurrència és la sorpresa davant l'obertura que demostren els nens i les nenes durant les sessions, i com aconsegueixen expressar emocions i sentiments molt íntimes davant la resta de companys/es de classe. Algunes persones consideren que les sessions han fet créixer la classe com a grup i a l'alumnat també com a persones, sobretot a

“Fa uns dies , vam explicar el conte "Quan les nenes volen alt", i malauradament un nen deia que les nenes no podien pilotar un avió i moltes noies somiaven amb ser princeses, i la funció de les princeses era ballar i ballar. Tinc molt a treballar!” (docent d'educació infantil, Escola Palau).

partir de les dinàmiques que contribueixen a la cohesió del grup. Un altre element que es valora positivament per part del professorat és la manera en la que les facilitadores s'adrecen a l'alumnat i com connecten amb aquest.

De cara al futur, les docents d'educació infantil mencionen que s'hauria d'ampliar les intervencions amb l'alumnat a l'educació infantil. Altres suggereixen poder fer més sessions amb l'alumnat i poder treballar també amb les especialistes. També com a recomanació, una persona suggereix poder entregar un recull per escrit de dinàmiques a treballar amb l'alumnat.

“La seva capacitat oratòria, sabien escoltar, feien sentir important a tot l'alumnat per igual; genials a l'hora de dinamitzar i reconduir les sessions i sobretot el fet que no qüestionaven ni jutjaven, això els ha fet guanyar la confiança del grup i ha fet poder compartir situacions personals molt enriquidores. Moltes GRÀCIES ha sigut un plaer!” (docent de cicle superior, Escola Palau).

Valoració general

Finalment, es demanava a les persones que omplien el formulari d'avaluació que valoressin tant el que més els havia agradat del PIC com el que creien que seria pertinent millorar. A continuació recollim algunes de les valoracions.

El que més m'ha agradat:

- ✓ Les sessions amb l'alumnat
- ✓ Compartir amb la resta del claustre tant l'experiència com la diversitat de visions sobre la temàtica
- ✓ La dedicació, implicació i entusiasme de les persones facilitadores
- ✓ La sensació que des de l'escola podem reflexionar i canviar aspectes de nostra societat
- ✓ L'acompanyament
- ✓ Els conta-contes
- ✓ El material audiovisual
- ✓ Les dinàmiques de grup per potenciar la cohesió social entre l'alumnat
- ✓ La manera de donar a cada alumne la importància que es mereixia, la implicació personal del formador i la formadora, i la connexió amb els interessos i inquietuds de les noies i nois

- ✓ El millor ha estat que ens ha fet reflexionar

Pertinent millorar:

- ✓ Més hores de formació i intervenció, tenir més temps
- ✓ Haver fet intervencions a les aules d'infantil

Valoració de Cúrcuma en relació als objectius principals del PIC

L'equip de Cúrcuma considera que s'han complert totalment els objectius plantejats des d'un inici. En aquesta línia, desgranem algunes reflexions per cada un dels objectius.

1.- Donar a conèixer la problemàtica social en relació a les violències de gènere i quins impactes té a les aules.

A través de les sessions a les aules s'han pogut fer visibles les diferents creences que poden generar dinàmiques de violència. Ha estat a través d'aquestes sessions i processant els malestars que alguns nens i nenes han expressat respecte a comentaris, actituds o formes de relacionar-se amb ells/es, que s'ha pogut fer visible la necessitat d'abordar profundament les relacions que es generen dins l'aula per prevenir situacions de discriminació per raó de gènere. A través d'aquests casos i juntament amb les històries plantejades en els contes que s'han explicat, s'ha generat un clima de treball que ha permès identificar com operen els estereotips de gènere dins les aules, i com aquestes mirades estereotipades generen discriminació essent, per tant, un dels elements bàsics a treballar per prevenir situacions d'abús o d'assetjament.

En aquesta escola hem tingut l'oportunitat d'abordar situacions on els alumnes s'han sentit molt vulnerables dins el grup. Això significa que hem pogut connectar la realitat d'alguns/es alumnes amb els estereotips de gènere, els "mandats de gènere" i les dinàmiques de violència. Doncs a partir d'acompanyar des de la vulnerabilitat ens ha permès connectar molt amb la realitat de les aules on es viuen possibles situacions de discriminació. Per exemple, que hi hagi nens que són criticats per portar motxilles o roba de color rosa. Aquest fet que es pot llegir com una qüestió aïllada condiciona tot el sistema de creences dels i les alumnes, que senten que hi ha colors que són correctes en funció del gènere que se'ls ha assignat i d'altres que no.

Acompanyar aquesta realitat ens ha permès desmuntar mites sobre el que se suposa que han de fer els nens i les nenes i, per tant, treballar per lloar la valentia d'aquelles persones que decideixen trencar amb aquests estereotips tot acompanyant al grup sencer a fer una reflexió col·lectiva sobre aquestes qüestions.

2.- Dotar al professorat d'eines teòriques i pràctiques per promoure la coeducació a les aules a través de sessions formatives, l'observació de les intervencions amb l'alumnat de les professionals de la cooperativa i el disseny d'una maleta viatgera temàtica.

Creiem fermament que s'ha dotat al professorat amb eines teòriques i pràctiques que han servit i serviran per poder acompanyar als nens i les nenes a ser més qui realment vulguin ser. Això significa que s'ha despertat (o reactivat) una sensibilitat especial des de la qual es pot acompanyar el procés de vulnerabilitat d'un/a nen/a. Aportar la mirada del patriarcat i dels seus efectes ha servit per a que els professors i professores puguin connectar amb el seu sistema de creences, generant una reflexió al voltant d'allò que, sovint, donem per fet. En aquest sentit hem assenyalat aquelles pràctiques educatives que no afavorien la inclusió de la diversitat per pràctiques (llenguatge, currículum ocult,...) que afavoreixin una mirada interseccional tenint en compte la desigualtat social pel que fa al gènere.

El professorat ha confessat que aquesta formació els ha servit, més enllà de per adquirir eines i recursos per acompanyar als i les nenes, per qüestionar-se profundament el seu sistema de creences i veure com aquest està connectat amb tot allò que també passa dins les aules.

A través de l'observació per part dels tutors i tutores durant les intervencions de Cúrcuma dins l'aula, hem pogut facilitar una manera de construir pensament que passa per fer de canal amb l'alumnat. Això significa perdre la por a compartir aquelles qüestions cabdals que han afectat a la nostra pròpia vida i que creiem que poden servir per acompanyar processos similars dins l'aula. Per exemple, quan es donen dinàmiques d'exclusió dins l'aula per qüestió d'estereotips (nen amb cabell llarg, nena que vol jugar a futbol, nena que rep comentaris sexistes,...) és important que el professorat pugui compartir què li està passant en aquell precís moment, i pot aprofitar la seva pròpia història per generar un procés de reflexió al voltant d'aquestes dinàmiques de discriminació. Aquest és un dels

objectius que hem assajat insistentment amb el professorat, el qual ha consistit en oferir eines d'acompanyament emocional.

Les observacions durant les nostres sessions també han facilitat poder incorporar noves mirades respecte a certes dinàmiques relacions dins el grup-classe. I, finalment, la proposta de maleta viatgera coeducativa és un altre element que afavorirà que el professorat pugui posar en pràctica aquests aprenentatges adquirits durant la formació ja que tindrà l'oportunitat de compartir amb els i les alumnes les reflexions que s'han derivat dels contes que hem proposat. En aquest sentit, el professorat podrà seguir treballant des de la coeducació per construir pràctiques educatives que advoquin per a la igualtat i la no discriminació entre iguals.